Lausunto
VATT/454/07.01/2022
21.10.2022

Asiantuntijalausunto eduskunnan hallintovaliokunnalle.

Asia: HE 72/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tilastokeskuksesta annetun lain ja tilastolain muuttamisesta

Hallituksen ehdotuksessa esitetään, että tilastokeskuksen uudeksi tehtäväksi tulisi tutkija- ja aineistopalvelun ylläpitäminen. Lisäksi tilastokeskukselle tulisi oikeus ottaa vastaan, ylläpitää ja luovuttaa tutkimuskäyttöön myös sellaisia aineistoja, joita tilastokeskus ei tarvitse omassa tilastotuotannossaan. Ehdotetut muutokset parantaisivat tutkimusaineistojen saatavuutta ja ovat siten erittäin kannatettavia.

Esityksen mukaan tilastokeskuksen tilastointitarkoituksiin varten keräämät tiedot tulisi luovuttaa tutkijoiden käyttöön ilman aiheetonta viivytystä jo ennen kuin niistä on julkaistu tilasto. Tämä muutos parantaisi ajantasaisten aineistojen saatavuutta tutkimuskäyttöön, mikä olisi huomattava parannus nykytilanteeseen. Nykyisin monet tilastokeskuksen tutkimusaineistot ovat useamman vuoden vanhoja, mikä on mm. estänyt tai vaikeuttanut suhteellisen tuoreiden lakimuutosten vaikutusarvioiden tekemistä. Näissä tapauksissa tuoreemmat tiedot on usein jouduttu erikseen keräämään muilta rekisteriviranomaisilta yksittäistä tutkimushanketta varten myös sellaisissa tapauksissa, joissa samat tiedot tulevat myöhemmin osaksi tilastokeskuksen valmisaineistoja. Tämä on hidastanut tutkimushankkeiden etenemistä sekä aiheuttanut turhia lisäkustannuksia yhteiskunnalle. Ehdotettu muutos poistaisi tämän ongelman ja on siten erittäin kannatettava.

Esityksen mukaan jatkossa muilta viranomaisilta kerätyt tiedot tulisi luovuttaa tutkijoiden käyttöön ilman aiheetonta viivytystä eli mahdollisimman nopeasti sen jälkeen, kun aineistosta tai sen osasta on tehty julkistus. On vaikea ymmärtää, miksi aineistojen luovutus tutkimuskäyttöön pitäisi olla ylipäätään sidoksissa mihinkään julkistuksiin. Selkeintä olisi linjata, että aineisto tulee luovuttaa viiveettä tutkimuskäyttöön heti sen jälkeen, kun tilastokeskus on saanut aineiston haltuunsa. Tutkimustyö on hidasta puuhaa ja aineiston analyysi vie tyypillisesti useita kuukausia ennen kuin sen perusteella voidaan julkaista ensimmäisiä tutkimustuloksia. Siksi aineistot olisi syytä saada tutkimuskäyttöön mahdollisimman varhaisessa vaiheessa eli jo ennen kuin aineiston luovuttaja on tehnyt aineistosta julkistuksia. Tarvittaessa voitaisiin sopia, että tutkimustuloksia ei saa julkaista ennen kuin aineiston luovuttaja on julkaissut tietoja aineistosta, mikäli aineiston luovuttaja näin vaatii.

Tomi Kyyrä
Tutkimusprofessori, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus